XƏTİRƏSİNİN ƏBƏDİLƏŞDİRİLMƏSİ

Mustafa bəy Topçubaşovun həyat yolu, yaradıcılığı, onun bizim üçün və gələcək nəsillər üçün qoyduğu irs milli sərvətimiz və milli iftixarımızdır.

Heydər Əliyev,
Ümummilli Lider

Dünyaşöhrətli alim-cərrah, Əməkdar elm xadimi, akademik M.A.Topçubaşov xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədilə:

- 1995-ci ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sərəncamına əsasən akademik M.A.Topçubaşovun anadan olmasının 100 illik yubileyinin keçirilməsi ərəfəsində ATU-nun III Cərrahi xəstəliklər kafedrasında – 51 il çalışdığı iş otağında (Əfəndiyev adına 2 saylı şəhər xəstəxanası) "Xatirə Muzeyi" açılıb.

- Elmi-Cərrahiyyə Mərkəzinə,
- Xəzər sularında üzən gəmiyə,
- Bakı şəhərində küçələrdən birinə Mustafa bəyin adı verilib.
- 100 illik yubileyi münasibətilə adına poçt markası buraxılıb.

AKADEMİK MUSTAFA TOPÇUBAŞOV "XATİRƏ MUZEYİ"

Böyük alimin zəngin irsi qiymətli sərvət kimi qorunur

Avqustun 5-i Azərbaycan tibb elmi və tibb təhsili sistemlərinin, bütövlükdə Azərbaycan səhiyyəsinin ilk yaradıcıları və qurucularından biri olan dünyaşöhrətli cərrah, akademik Mustafa bəy Ağabəy oğlu Topçubaşovun doğum günüdür. Həmin gün Azərbaycan Tibb Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən və akademik M.A.Topçubaşova həsr olunan "Xatirə muzeyi"nin də 30 yaşı tamam olur.

Dünyaşöhrətli alim-cərrah, Əməkdar elm xadimi, akademik M.A.Topçubaşov haqqında yaxın keçmişlərdəki, qəzet və jurnal səhifələrində müxtəlif səpkili elmi, elmi-kütləvi məcmuələrdə çoxsaylı yazılar, monoqrafiya və kitablar dərc edilib, filmlər çəkilib və onların gələcəkdə də davamlı olacağı şübhəsizdir.

Muzeyin təşkili ideyası 1995-ci ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sərəncamına əsasən akademik M.A.Topçubaşovun anadan olmasının 100 illik yubileyinin keçirilməsi ərəfəsində yaradılmışdır. 100 illik yubileydə möhtəşəm nitq söyləyən Ulu Öndər Heydər Əliyev M.A.Topçubaşovun Azərbaycan tibb elmini, səhiyyəsini beynəlxalq miqyasda yüksək səviyyədə təmsil etməsini qürur hissləri ilə bildirmiş, ona olan rəğbətini, ehtiram və məhəbbətini diqqətə çatdırmış, eyni zamanda digər görkəmli Azərbaycan ziyalılarının qürurverici rolundan danışmışdır.

Yubiley təntənələrinin davamı kimi həmin il ATU-nun III Cərrahi xəstəliklər kafedrasında - görkəmli alimin çalışdığı iş otağında onun "Xatirə Muzeyi"nin təntənəli açılışı olmuşdur.

Rəsmi açılışda Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin və Tibb Universitetinin əməkdaşları, deputatlar, eləcə də digər qonaqlar çıxış edərək görkəmli alim və ictimai xadim,

akademik M.A.Topçubaşovun həyat və fəaliyyətindən, insani keyfiyyətlərindən danışmış, onun adını əbədiləşdirən belə bir "Xatirə muzeyi"nin yaradılmasının məqsədəuyğun olduğunu bildirmiş, onu nəsillərə nümunənin, böyük şəxsiyyət Heydər Əliyev ideyalarına sədaqətin parlaq təzahürü adlandırmışlar.

Alimin qızı tibb elmləri namizədi, dosent Zemfira xanım Topçubaşova ailələri adından Ümummilli Lider Heydər Əliyevə, həmçinin "Xatirə muzeyi"nin təşkilatçılarına, qədirbilən Azərbaycan xalqına minnətdarlığını bildirmiş, təşəkkürlərini yetirmişdir.

"Xatirə muzeyi"nə rəhbərlik kafedranın əməkdaşı, akademikin sadiq və etibarlı tələbələrindən olan tibb elmləri namizədi, dosent Şəfa Əliyevə həvalə olunmuşdur. Həmin andan bu günə qədər Şəfa müəllim muzeyin həyat vəsiqəsinin əbədiliyinin təmininə öz töhfələrini vermiş, onun təkcə Azərbaycanda deyil, beynəlxalq aləmdə də tanınmasına, aidiyyəti üzrə ölkəmizdə olan xarici qonaqların muzeylə tanışlığına əlverişli imkanlar yaratmışdır.

Ümumiyyətlə, "Xatirə muzeyi"ndə minə qədər unikal eksponat qorunub saxlanılır. Onlardan 550-si ekspozisiyada nümayiş etdirilir. Bu eksponatlar görkəmli alimin keçdiyi şərəfli həyat yolundan söhbət açır. Eksponatlar Mustafa bəyin Qərbi Azərbaycanda - İrəvan kişi gimnaziyasında aldığı ilk təhsil illərindən, daha sonra Kiyev Universitetinin Tibb fakültəsini bitirib Vətənə qayıtmasından, burada böyük həvəslə yaradıcı, qurucu işlərə başlamasından bəhs edir.

1937-ci ildə dünya anesteziologiya elmi tarixində ilk dəfə olaraq orijinal keyitmə üsulu - inyeksion efir-yağ narkozu - "Analgeziya üsulu"nu kəşf edən alimin bu kəşfinə və onun geniş miqyasda təcrübəyə tətbiqinə görə SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik A.V.Vişnevski adına mükafatına və xüsusi diplomuna layiq görülməsinin muzeydəki görüntüləri hamıda qürur hissləri oyadır. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, bu kəşf həm də haqlı olaraq dünyəvi əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə Beynəlxalq Nobel mükafatına təqdim edilmişdi. Lakin təəssüf ki, Azərbaycan xalqının və bütövlükdə türk millətinin mənfur düşmənləri bu sahədə də təxribata əl ataraq müxtəlif növ vasitələrdən istifadə etdilər və prosesin baş tutmasına maneə yaratdılar.

Eksponatlar Mustafa bəyin İkinci Dünya müharibəsi illərindəki fədakar fəaliyyətini də geniş surətdə işıqlandırır. Həmin illərdə Azərbaycan Xalq Səhiyyə Komissarlığı Hərbi Xəstəxanalar İdarəsinin baş cərrahı vəzifəsində çalışan alim cərrahiyyə sahəsində əldə etdiyi inqilabi yeniliklərə görə "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına, SSRİ Dövlət (Stalin) mükafatına, "Lenin" ordeninə, "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeninə, həmçinin "Qafqazın müdafiəsinə görə", "Almaniya üzərində qələbə" medallarına layiq görülüb.

"Xatirə muzeyi"nin vitrinində nümayiş etdirilən eksponatlar arasında keçmiş SSRİ-nin rəhbəri olmuş İosif Stalinin Azərbaycan aliminin müharibə illərində göstərdiyi rəşadətli xidmətlərinə görə ona ünvanlandığı şəxsi təşəkkür teleqramı da diqqəti cəlb edən nadir eksponatlardandır.

1954-cü ildə akademikin fəaliyyət göstərdiyi kafedrada operasion-auditoriya təşkil etməsinə aid detallar, onun tələbələrə, gənc həkim kadrlarına qayğısı xüsusi sənəd və fotolarda əksini tapmışdır.

Dünyaşöhrətli alimin 62 illik əmək fəalyyəti dövründə yüz minə yaxın cərrahlıq əməliyyatı aparmasına, 5 cildlik "Xüsusi cərrahlıq" kitabının, 8 monoqrafiyasının, 300-dək elmi və elmi-kütləvi işlərin müəllifi olmasına aid sənədli görüntülər hər kəsi valeh edir. Bu illər ərzində Şəfa müəllimin öz təşəbbüsü ilə sevimli müəlliminin kiril əlifbası ilə qələmə aldığı 5 cildlik orijinal "Xüsusi cərrahlıq" kitabını latın qrafikası ilə yenidən çap etdirərək müasir oxucuların ixtiyarına verməsi onun xeyirxahlıq missiyasının parlaq təzahürünə çevrilib.

Akademik Mustafa bəy Topçubaşovun 1952-ci ildə Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü seçilməsi, III dərəcəli "Kirill və Mefodi" ordeni ilə təltif edilməsi mərasimləri ilə tanışlıq, internasionallıq rəmzinə çevrilmiş alimin yaratdığı ölkələrarası inteqrasiyanın əhəmiyyəti hamıda xoş ovqat oyadır.

Mustafa bəy Azərbaycan SSR Sülhü Müdafiə Komitəsinin sədri və SSRİ Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü kimi ona həvalə edilən bütün ictimai işləri şərəflə yerinə yetirmişdir. Onun

Ümumdünya Sülh Şurasının gümüş medalına, Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin fəxri fərmanlarına layiq görülməsini əks etdirən görüntülər "Xatirə muzeyi"nin bəzəyinə çevrilən eksponatlardandır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1975-ci ildə akademik M.A.Topçubaşovun 80 illik yubileyində görkəmli alimə təqdim etdiyi dördüncü "Lenin" ordeni, eləcə də "Oraq və Çəkic" qızıl medalı ilə yanaşı, "Sosialist Əməyi Qəhrəmanı" kimi yüksək ada layiq görülməsi ilə bağlı sənəd və eksponatlar "Xatirə muzeyi"nin ən görkəmli yerində saxlanılır.

Muzeydə 1995-ci il oktyabrın 14-də Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sərəncamı ilə görkəmli ictimai və elm xadimi, akademik Mustafa bət Topçubaşovun anadan olmasının 100 illik yubileyinin əsrarəngiz təntənələrlə qeyd olunmasını əks etdirən görüntüləri hamı böyük maraqla qarşılayır.

Ümummilli Liderin indiki və gələcək nəsillərə etibar etdiyi dövlət müstəqilliyimizi möhkəmləndirmək, eləcə də akademik Mustafa bəy Topçubaşov kimi nadir ziyalı şəxsiyyətlərimizin zəngin irsini qorumaq, bu böyük insanların ideyalarını yaşatmaq, onlardan lazımınca bəhrələnmək hər bir Azərbaycan vətəndaşının müqəddəs borcudur.

Mübariz Allahverdiyev,
ATU-nun professoru

AKADEMİK M.A.TOPÇUBAŞOV ADIMA ELMİ CƏRRAHİYYƏ MƏRKƏZİ

Yaranma tarixi

Hazırda Azərbaycan Səhiyyə Nazirliyinin tərkibinə daxil olan və 1983-cü ildən akad. M.A.Topçubaşovun adını daşıyan Elmi Cərrahiyyə Mərkəzi ilkin olaraq 1947-ci ildə akad. M.A.Topçubaşovun təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi ilə

Azərbaycan Elmlər Akademiyası nəzdində Eksperimental Təbabət İnstitutu adı altında yaradılmış və qısa müddətdən sonra II Dünya müharibəsinin yenicə bitməsilə əlaqədar və müharibənin törətdiyi ciddi problemlərin təsiri səbəbindən fəaliyyətini dayandırmalı olmuşdur.

Yalnız 1961-ci ildə SSRİ EA ilə AzSSR EA-nın Rəyasət heyətinin birgə gərarı əsasında institut AzSSR EA nəzdində Elmi Tədqiqat Kliniki Təbabət İnstitutu adı altında yenidən yaradılması AzSSR Nazirlər Kabineti- nin əmri ilə rəsmiləşdirilmişdir. Respubliika üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən bu elm və sağlamlıq ocağının yaradılmasında EA akademikləri M.A.Topçubaşov, C.M.Abdullayev, Z.M.Məmmədov, C.Y.Hüseynov kimi alimlərin böyük rolu olmuşdur.

İnstitut 1963-cü ildə SSRİ Nazirlər Sovetinin qərarı ilə SSRİ Tibb Akademiyasının tərkibinə, 1966-cı ildə isə SSRİ Səhiyyə Nazirliyinin əmrinə əsasən Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyinin tabeçiliyinə verilir və yalnız bundan sonra institutun binalarının inşasına başlanır. Belə ki, 1973-cü ilin sonlarında 300 çarpayılı kliniki binası, 1980-ci ildə isə institutun nəzəri korpusu başa çatdırılaraq istifadəyə verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin qərarına əsasən 1980-ci ildə institut respublikanın cərrahiyyə üzrə aparıcı müəssisəsi təyin edilərək, onun üzərinə respublika üzrə cərrahiyyə sahəsində tibbi xidmətlərin ümumi koordinasiyası və təşkilati-metodiki fəaliyyətə rəhbərlik kimi ciddi vəzifələr qoyulmuşdur.

1983-cü ildə Az.SSR Səhiyyə Nazirliyinin Qərarına əsasən institutun adı dəyişdirilərək Elmi-Tədqiqat Kliniki Eksperimental Cərrahiyyə İnstitutu, 1997-ci ildə isə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Qərarı ilə yenidən dəyişdirilərək akad. M.A.Topçubaşov adına Respublika Elmi Cərrahiyyə Mərkəzi adı verilmişdir.

İnstitutun ilk direktoru (1961-1963) vəzifəsinə akademiyanın müxbir üzvü prof. F.Ə.Əfəndiyev təyin edilmiş və 1963-cü ildə onun vaxtsız vəfatından sonra 1963-1994 illər ərzində instituta prof. N.B.Pzayev, 1994-1999-cu illərdə isə t.e.d. F.C.Ceyranov rəhbərlik etmişdir.

1999-cu ildə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Qərarı əsasında Elmi Tədqiqat Qastroenterologiya İnstitutu (direktor akad.B.A.Ağayev) ilə akad. M.A.Topçubaşov adına Elmi Tədqiqat Kliniki Təbabət İnstitutu birləşdirildikdən sonra yaradılmış Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin direktoru vəzifəsinə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, professor, Əməkdar Elm Xadimi, Şöhrət ordenli akademik B.A.Ağayev, onun elmi işlər üzrə müavini vəzifəsinə isə professor H.B.İsayev təyin edilir.

Məhz yuxarıda qeyd edilən iki ciddi elm ocağının vahid rəhbərlik altında birləşməsi və yaranmış yeni Mərkəzin rəhbərliyinin səyləri istər elmi, istərsə də praktiki cəhətdən keyfiyyət və kəmiyyət etibarı ilə yeni məhsuldar dövrün başlanğıcına təkan verdi. Belə ki, müasir cərrahiyyənin aktual problemlərinin həllinə yönəldilmiş tədqiqat işlərinin Almaniya, Ukrayna, Rusiya və Türkiyənin tanınmış elmi-tədqiqat mərkəzləri ilə birgə aparılması, yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı məqsədi ilə Mərkəzin onlarla perspektivli əməkdaşları dünyanın qabaqcıl klinikalarına qısa və uzun müddətə ezam edilməsi, istedadlı cavan kadrların işə qəbulu böyük vüsət aldı. Bütün bunların nəticəsində aparılan elmi axtarışların nəticələri kliniki cərrahiyyənin ən aktual problemlərinə həsr edilmiş 15 doktorluq və 36 namizədlik dissertasiyalarında, yüzlərlə elmi məqalələrdə, tezislərdə, onlarla metodik tövsiyələrdə, səmərələşdirici təkliflərdə və ixtiralarda öz əksini tapdı.

2000-ci ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin, Qərarı ilə ECM-nin adı dəyişdirilərək ona Elmi-tədqiqat Kliniki Təbabət institutu qoyuldu. 2007-ci ildə isə SN-nin Qərarı ilə yenidən institutun əvvəlki “akad.M.A.Topçubaşov adına Elmi Cərrahiyyə Mərkəzi“ adı ona qaytarıldı.

Son illərdə Azərbaycanın bütün reqionlarında vüsət almış yenidənqurma və modernizasiya tədbirləri fonunda ECM rəhbərliyinin ardıcıl planlaması və Respublika Rəhbərliyinin və ilk növbədə Prezident İlham Əliyev cənablarının uyğun təqdimatlara verdiyi böyük dəstək sayəsində Mərkəz müasir səviyyədə təmir edilmiş (2008-2010) və bütün maddi-texniki bazası yeniləndirilmişdir. Bu xüsusda mərkəzin yeni simada təqdimatını (24.12.2010) ziyarət edən Respublika Prezidenti İlham Əliyev cənabları belə söyləmişdir: “…Cərrahiyyə sahəsində yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasında müstəsna xidmətləri olan bu Mərkəzin keçdiyi yol səhiyyəmizin inkişaf mərhələlərindən biridir. 1971 -ci ildən inşa edilən Kliniki Eksperimental Təbabət İnstitutunun – indiki Elmi Cərrahiyyə Mərkəzinin binası uzun müddət təmir edilmədiyindən yararsız vəziyyətə düşmüşdü. Mərkəzin Bakı şəhəri və bütövlükdə ölkə üçün əhəmiyyətini nəzərə alaraq, mənim sərəncamım və tapşırıqlarıma uyğun surətdə bu səhiyyə ocağı əsaslı təmir edilərək yenidən quruldu. Bir il yarım ərzində başa çatdırılan bu işlərdən sonra indi ECM ən müasir standartlara cavab verən tibb ocağına çevrilib…”

Beləliklə əsaslı təmir və yenidənqurmadan sonra açılmış olan akad. M.A.Topçubaşov adına ECM-in 50 illik yubileyi ilində ən müasir kliniki bazada fəaliyyətə başlanmasının əsası qoyuldu.

2018-ci ilin aprel ayında ECM-nin direktoru, akademik B.A.Ağayevin vəfat etməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin əmri ilə mərkəzin direktoru vəzifəsinə prof. R.M.Ağayev təyin edilmişdir.

Xəzər sularında üzən “Akademik Topçubaşov” gəmisi

Bakıda Mustafa Topçubaşovun adı verilən küçə

100 illik yubileyi münasibətilə buraxılan poçt markası